

**ПИТАННЯ ВПЛИВУ ІТАЛІЙСЬКОЇ КУЛЬТУРИ НА ФРАНЦУЗЬКУ
В КОНТЕКСТІ НАВЧАННЯ МОВ І КУЛЬТУР**

Мельник Євгеній Юрійович,

канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов та перекладу,
ДНП «Державний університет «Київський авіаційний інститут»,
м. Київ, Україна,
eugene_melnik@ukr.net

Бояркіна Ганна Вікторівна,

старший викладач кафедри іноземних мов та перекладу,
ДНП «Державний університет «Київський авіаційний інститут»,
м. Київ, Україна,
dn_anna@yahoo.com

Фелісьєн Марсо, французький письменник, драматург, публіцист, член Французької академії, лауреат Гонкурівської премії 1969 року, вважав, що людина, яка не любить Італію, є завжди певною мірою варваром. Жан Кокто, французький письменник, художник, кінорежисер, жартівливо стверджував, що італійці – це французи в доброму гуморі. Такі висловлювання на адресу італійців свідчать про симпатію, яку відчувають французи до своїх південно-східних сусідів, їхню обізнаність щодо цивілізаційного підґрунтя, спільного для обох народів.

Спільне в культурно-історичному розвитку Італії та Франції повинно обов'язково знайти своє відображення в навчальному процесі з італійської та французької мов, оскільки такий підхід дасть учням/ студентам можливість краще зрозуміти генезу цих романських мов; усвідомити екстралінгвістичні чинники (історико-політичні, соціальні, культурні), які зумовили їхній сучасний стан; познайомитися з деякими «агентами» впливу однієї культури на іншу та підтримки інтересу до іншої культури. Подальше викладення матеріалу не претендує на вичерпність: ми намагатимемося лише окреслити деякі суттєві моменти щодо питання впливу італійської культури на французьку. Зазначимо одразу, що ці тези доцільно взяти до уваги як при навчанні італійської мови і культури, так і при організації вивчення французької мови та культури.

Говорячи про вплив однієї мови на іншу, потрібно насамперед розглянути питання запозичень. У французькій мові з 35 000 слів повсякденного вжитку майже 4 200 слів є запозиченими, і близько 700 з них (17%) є словами італійського походження [12].

Усі мови активно запозичують з мов тих країн, які вважаються впливовими, чия культура є розвиненою, чия економіка процвітає. Престижними стали арабська мова в Середньовіччі, італійська в XVI-XVII століттях, французька в XVIII-XIX століттях, англійська з кінця XIX століття. Історія розвитку мов чітко демонструє, що запозичення є нормальним і універсальним явищем, яке сприяє поповненню словникового запасу. Дослідники вважають, що італійська посідає третє місце серед мов (після старогрецької (3

780) та англійської (2 510)), чії слова найбільше збагатили французьку (приблизно 1 200 слів).

Перші запозичення з італійської мови з'явилися у французькій між XII та XIII століттями, коли італійські купці почали пропонувати свої товари (перлини, бавовну ті інше) у Франції [13]. Інтенсивне запозичення французькою з італійської відбулося у XVI столітті, яке ознаменувалося гегемонією Італії майже в усіх сферах завдяки її економічному багатству, технологічному та науковому розвитку, культурному впливу. До початку XVI століття Італія домінувала в усьому середземноморському регіоні вже протягом двох-трьох століть.

Перша половина XVI століття відома суперництвом між французьким королем Франциском I та імператором Священної Римської імперії Карлом V. Після низки військових конфліктів 1521-1544 років (Італійські війни) настав період політики дипломатичних шлюбів, найвідомішим з яких був шлюб Катерини Медічі і Генріха II. Протягом двадцяти років регентства у Франції (1560-1580) Катерина Медічі пропагувала італійське мистецтво при французькому дворі. Завдяки її зусиллям французький двір, який складався з 10 000 осіб, став більш витонченим, зазнавши італійського впливу. Придворні розмовляли італійською та французькою, оскільки сотні з них були італійського походження; французи активно наслідували італійські звичаї – в моді, мистецтві, музиці, їжі тощо.

Культурний вплив Італії неодмінно відбивався на французькій мові через запозичення. Сотні італійських слів переходили у французьку мову, особливо терміни, пов'язані з війною (гармата, тривога, ескалація, патрон тощо), фінансами (банкрутство, кредит, трафік тощо), звичаями (придворний, ганьба, ласка, ескапада тощо), живописом (кольори, профіль, мініатюра та ін.) та архітектурою (бельведер, квартира, балкон, шатер та ін.). Не стали винятком і інші сфери: музика, танці, правосуддя, адміністративні установи, пенітенціарна система, промисловість, торгівля, ремесла (гончарні вироби, дорогоцінне каміння), одяг і предмети туалету, розваги, полювання, спорт, наука [8].

Пізніше престижність італійської підтримувалася завдяки Марії Медічі, яка вийшла заміж за Генріха IV у 1600 році і виконувала регентство з 1610 по 1617 роки.

Французькі письменники того часу активно запозичували слова з італійської та легітимізували їх вживанням у своїх творах. Так, наприклад, Монтень, здійснивши тривалу подорож до Італії, вперше використав слова *baguette*, *douche*, *fougue*, *ombrelle*, *fracasser*, *travestir*. У Рабле ми вперше знаходимо слова *soutane*, *gondole*, *ballon*, *citrouille*. Італоманія була настільки розповсюдженою у Франції XVI століття, а запозичення французькою мовою з італійської набули настільки загрозливого характеру, що король Франції Генріх III попросив Анрі Естьєна, відомого граматака і лексикографа, писати спеціальні праці, які б демонстрували, що французька мова є не менш прекрасною, ніж італійська [11].

У той період ішлося про справжнє нашестя приблизно 8 000 італійських слів, з яких лише 10% використовуються сьогодні. Більшість італійських запозичень того часу зникли вже за кілька десятиліть: коли змінюються тенденції чи реалії, зникає потреба в запозичених словах [8].

Італійські слова, запозичені французькою мовою, можна розподілити за такими групами: 1) слова з кулінарної сфери (*pizza*, *panettone*, *al dente*, *spaghetti*, *ravioli*, *salami*,

carpaccio, risotto, mozzarella, gorgonzola, cappuccino, espresso); 2) слова з мистецької сфери з домінуванням музичних термінів (*sinfonia, orchestra, opera, soprano, mezzo-soprano, duetto, quartetto, soliste, maestro, diva, forte, moderato, vibrato, allegro, concerto, violino, trombone*) та архітектурні терміни (*colonna, affresco, arabesco, basilica, balcone, portico, finestra, belvedere, palazzo, ponte, villa*); 3) слова, що відображають реалії життя за часів правління Катерини Медічі (*carrozza, carnevale, capriccio, madrigale, sonetto, sentinella*); 4) специфічні реалії Італії, що увійшли завдяки кіно (*dolce vita, mafia, paparazzo, pizzaiolo*) [13]. Більшість із цих слів зазнала певних графічних та фонетичних змін при переході до французької мови, проте італійці легко впізнають французькі відповідники, а французи – італійські.

У навчальному курсі з італійської мови та культури при ознайомленні з питанням італійського впливу на французьку мову можна запропонувати учням/ студентам завдання на добір італійських відповідників до наступних слів з подальшим розподіленням їх за тематичними групами (військова справа, архітектура, живопис, музика тощо):

Alarme, appartement, arabesque, arsenal, bagatelle, balcon, baldaquin, ballet, ballon, banderole, banque, banqueroute, banquet, bémol, bombe, brigade, brigand, brocoli, burlesque, buste, caleçon, calibre, camisole, canon, caporal, caresser, carrosse, carton, cartouche, casemate, cavalcade, cavale, citadelle, citrouille, colonel, concert, corridor, cortège, costume, coupole, désastre, escadron, escalade, escorte, escrime, esplanade, estafette, estrade, figurine, fresque, fugue, galerie, gamelle, gondole, gouache, grotte, guirlande, incognito, infanterie, intermède, lagune, lavande, lustre, mandoline, mascarade, masque, médaille, miniature, mosaïque, ombrelle, opéra, parapet, parasol, partisan, perle, perruque, piano, piastre, piédestal, pilastre, plage, police, polichinelle, poltron, pommade, porcelaine, riz, ronde, saccager, sentinelle, sérénade, socle, sorbet, store, tournesol, trafic, tribune, vermicelle, violon.

Як це часто відбувається при запозиченні, деякі слова змінили своє значення, ставши «фальшивими друзями». Так, наприклад, у французькій мові слово *fortuné* колись мало значення італійського *fortunato* («той, якому пощастило»), але сьогодні це «заможний, той, хто має гроші»; французьке слово *mercantile*, яке походить від італійського *mercantile* («торгівельний, комерційний»), набуло пейоративного відтінку, тоді як раніше воно мало таке саме нейтральне значення, як і в італійській [11].

Вплив італійської мови на французьку не обмежується лексикою, і прикладом граматичного запозичення з італійської є відоме правило узгодження дієприкметника минулого часу з прямим додатком при допоміжному дієслові *avoir*. Кумедною є історія появи цього правила, яке вважається найбільш суперечливим і найскладнішим у французькій граматиці: у XVI столітті Клеман Маро, офіційний поет при дворі Франциска I, ужив в одній зі своїх епіграм дивну для французької мови конструкцію, імітуючи правило італійської мови, яку він високо цінував. Абсурдність уведення та закріплення цієї штучної норми у французькій мові прокоментував у 2006 році лінгвіст та історик мистецтва П'єр Анкреве: «Це правило було запропоновано Маро в бажанні наслідувати італійську мову, яка здавалася йому зразковою. Республіканська школа зрештою нав'язала його всім – через три століття після того, як цей пустун і блискучий поет виклав його у своїй епіграмі скоріше в якості розумової гри для освічених людей свого часу, навіть не уявляючи, що одного дня цим правилом скористаються для дисциплінування цілого народу» [2].

Вплив італійської культури на французьку відбувався не лише в мовній сфері. Серед інших фактів варто згадати, наприклад, те, що під час експедицій до Італії Франциск I був вражений італійським Відродженням і, перебуваючи в захваті від італійського мистецтва та митців, він побудував замок Шамбор, в якому переплітаються французький та італійський стилі. Інженерною розробкою деяких архітектурних елементів для цього замку з певною долею вірогідності займався Леонардо да Вінчі, якого Франциск I запросив до Франції в 1516 році. Трьома роками пізніше Леонардо да Вінчі помер і був похований в каплиці замку Амбуаз [7], [5]. У королівському замку Блуа за часів Франциска I було виконано перепланування садів за участю італійського пейзажиста Пачелло да Меркольяно, здійснено чотири будівничі кампанії, в результаті яких з'явилися архітектурні елементи в стилі італійського Відродження (гвинтові сходи з колонами, саламандри та інші античні мотиви в декорі, лоджії за зразком тих, що були створені у Ватикані та Римі архітектором Браманте) [6]. Франциск I перебудував у ренесансному стилі замок Фонтенбло, який став першою королівською резиденцією, позбавленою оборонної функції. Для будівництва та прикрашання замку-палацу Франциск I запросив італійських майстрів Приматіччо, Бенвенуто Челліні, Россо Фйорентино [4].

Доцільно наголосити також, завдяки комунікаційній музиці французького двору за правління Людовика XIV досягла вершини, визнаної в усій Європі. Попередні стилі поступилися позиціями «комедії-балету» (*comédie-ballet*) та «музичній трагедії» (*tragédie lyrique* або *tragédie en musique*), творцем яких був флорентієць Джованні Баттіста Луллі, що став найбільшим французьким композитором XVII століття Жаном-Батистом Люллі. Об'єднання італійського генія Люллі з французькими талантами Мольєра та Кіно, монополія Люллі в царині опери затьмарили багато інших обдарованих митців і створили тенденції, які зумовили розвиток французької музики (зокрема опери) протягом цілого століття [9].

У курсі з іноземної мови та культури заслуговує на увагу також аспект, який стосується творчості сучасних французьких артистів італійського походження. Серед численних представників пісенного жанру, якими пишається Франція, є чимало людей з італійським корінням. Успішна кар'єра на французькій сцені не означала для них відмови від своєї мовної ідентичності.

Згадаймо насамперед Даліду, популярну співачку, що виходить за межі поколінь та епох, абсолютну діву, екзотичну актрису. Даліда (Йоланда Джільотті) народилася в італійській сім'ї, яка емігрувала до Єгипту на початку XX століття. Переїхавши до Франції, вона стала культовою постаттю та однією з найулюбленіших французьких артисток [3]. У репертуарі Даліди налічувалося більше 100 пісень, які вона виконувала італійською мовою перед французькими слухачами: «18 anni», «Amare per vivere», «Amo», «Amo l'amore», «Arlecchino», «Ascoltami», «C'è gente che incontri per strada», «Cammina, cammina», «Che mai farò», «Chi mai lo sa», «Chiudi il ballo con me», «Ci sono fiori», «Ciao amore, ciao», «Ciao come stai», «Cominciamo ad amarci», «Credo nell'amore», «Cuore matto», «Devo imparare», «Entrate amici miei», «Gigi l'amoroso», «Giustina», «Gli inesorabili», «Gli zingari», «Il colore dell'amore», «Il mio male sei», «Il piccolo amore», «Il silenzio», «Il sole muore», «Il venditore di felicità», «L'acqua viva», «L'amore mio per te», «L'aquilone», «L'arlecchino gitano», «L'ora dell'amore», «L'ultimo valzer», «La canzone di Orfeo», «La mia vita è una giostra», «La pioggia cadrà», «La speranza è una stanza», «La strada dei sogni»,

«Lacrime e pioggia», «Le parole di ogni giorno», «Le promesse d'amore», «Lei, lei», «Ma melo mélodia», «Mama», «Mediterraneo», «Nel 2023», «No dico no», «Non è più la mia canzone», «Non è casa mia», «Non giocarti dell'amore», «Non lo sai», «Non mi dire chi sei», «Pensiamoci ogni», «Per non vivere soli», «Piccolo elefante», «Piccolo ragazzo», «Prigioniera», «Quando dormirai», «Quelli erano giorni», «Questo amore è per sempre», «Semplicemente così», «Solo un uomo in più», «Sola più che mai», «Son tornata da te», «Stelle di cielo, stelle di mare», «Stivaletti rossi», «T'amerò dolcemente», «Tornerai», «Tua moglie», «Un grosso scandalo», «Un pò d'amore», «Uno a te, uno a me», «Uomo di sabbia», «Un uomo vivo», «Va da lei», «Vedrai, vedrai».

Серж Реджані (Серджіо Реджані), який народився в Італії, став славетним французьким актором і співаком, однією з головних фігур французької пісні ХХ століття. Він ніколи не забував свою батьківщину та рідну мову, і пісня «Італієць» (« L'Italian »), приспів якої звучить італійською, стала його візитівкою [10]:

« Ouvre-moi, ouvre-moi la porte

Io non ne posso proprio più

Se ci sei, aprimi la porta

Non sai come è stato laggiù

...

Ouvrez-moi, ouvrez une porte

Io non ne posso proprio più

Se ci siete, aprite una porta

Diro come è stato laggiù ».

У 1972 році Серж Реджані випустив італомовний альбом « En italien », який мав величезний успіх: «Il disertore», «Vostra figlia ha vent'anni», «L'uomo fossile», «Signora nostalgia», «La java delle bombe atomiche», «Oh! Liberta», «Il francese», «La mia solitudine», «Figlia mia».

Клаудіо Капео (Клаудіо Рукколо) – молодий французький співак і акордеоніст, який має італійське коріння. Італомовні пісні в його репертуарі сприяють інтересу французької публіки до італійської мови та культури. Альбом «Penso a te» 2020 року повністю складається з пісень італійською мовою: «E penso a te», «Se bastasse una canzone», «Tu», «Mamma», «Via con me», «Nel blu dipinto di blu», «Come prima», «Ciao mia bella», «Senza una donna», «Ti amo», «Caruso», «Il mio rifugio», «Sono di bonefro» [1].

У курсі з іноземної мови та культури (як італійської, так і французької) усі численні та різноманітні аспекти впливу італійської цивілізації на французьку варті уваги і можуть бути розглянуті в процесі діяльності, що передбачає проведення тематичних занять з підготовкою відповідного дидактичного матеріалу (текстів, презентацій, аудіо- та відеоматеріалів), організацію культурно-пізнавальних творчих заходів (конференцій, віртуальних візитів, концертів), завдяки яким учні/ студенти глибше усвідомлять природність, неминучість та цінність міжкультурних контактів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Claudio Caréo. (2024). Взято з: <https://www.deezer.com/ru/artist/378751/biography>
2. Combis, H. (2022). Participe passé : l'accord de la discorde inventé par un poète du XVIe siècle. France Culture. RADIOFRANCE. Взято з: <https://www.radiofrance.fr/franceculture/participe-passe-l-accord-de-la-discorde-invente-par-un-poete-du-xvie-siecle-8846544>
3. Dalida. (2024). Взято з: <https://musique.rfi.fr/artiste/chanson/dalida>
4. Fontainebleau. (2024). Взято з: [https://www.treccani.it/enciclopedia/fontainebleau_\(Enciclopedia-Italiana\)/](https://www.treccani.it/enciclopedia/fontainebleau_(Enciclopedia-Italiana)/)
5. Il castello di Amboise. (2024). Взято з: <https://www.it.bloischambord.com/esplorare/i-castelli/il-castello-di-amboise>
6. Il castello reale di Blois. (2024). Взято з: <https://www.it.bloischambord.com/esplorare/i-castelli/il-castello-reale-di-blois>
7. Il castello di Chambord. (2024). Взято з: <https://www.it.bloischambord.com/esplorare/i-castelli/il-castello-di-chambord>
8. Les emprunts et la langue française. Le phénomène des échanges linguistiques. (2024). Взято з: https://www.axl.cefanelaval.ca/francophonie/HIST_FR_s92_Emprunts.htm
9. Philharmonie de Paris. Jean-Baptiste Lully. (2024). Взято з: https://pad.philharmoniedeparis.fr/0042582-biographie-jean-baptiste-lully.aspx?_lg=fr-FR
10. Serge Reggiani. (2024). Взято з: <https://musique.rfi.fr/artiste/chanson/serge-reggiani>
11. Walter, H. (2024). Entre le français et l'italien, une histoire de famille. Due lingue vicine. Взято з: <https://sanoma.it/articolo/langmag/entre-francais-italien-histoire-famille>
12. Walter, H. (1997). L'aventure des mots français venus d'ailleurs. Robert Laffont, 472 p.
13. Zanola, M. T. (2024). Una musica con brio: gli italianismi in francese. Взято з: https://www.treccani.it/magazine/lingua_italiana/speciali/nazioni/zanola.